

Branje pri fantih na Šolskem centru Novo mesto

Boy reading at School centre Novo mesto

> Jožica Jožef Beg
>> Damjana Andrin

Izvleček

V prispevku so obravnavane bralne navade fantov na Šolskem centru Novo mesto. Namen raziskave je bil ugotoviti, kakšne so njihove bralne navade. Rezultati so pokazali, da fantje pri leposlovju radi posegajo po kriminalnem žanru, vendar so na prvem mestu pustolovske zgodbe. Pod pričakovanji berejo poučne vsebine. Največkrat so jim pri izbiri za prostočasno branje v pomoč priporočila prijateljev, čeprav prebrane knjige niso ravno pogosta tema pogovorov med fanti. Analiza vprašalnikov je potrdila tudi opažanja iz vsakdanje prakse, da fantje v srednji šoli berejo predvsem knjige, ki so za domače branje. Pridobljeni rezultati so za šolsko knjižnico dobrodošli, saj se lahko koristno uporabljajo pri dopolnjevanju knjižnične zbirke.

Ključne besede

branje, bralne zmožnosti, mladostniki, fantje, srednješolci, šolske knjižnice, Šolski center Novo mesto

UDK 028:027.8

Abstract

The paper presents the results of a study of reading habits of boys at School centre Novo mesto. Results show that in fiction boys like to read crime stories, and even more adventure stories. Below expectations was reading of learning contents. The choice of reading is most often influenced by recommendations of friends, even though the topic of what is being read is not common among boys. The survey also confirmed the everyday observation in the library that boys in secondary school mostly read home reading books, which is not self-motivated choice. The results are useful for the school library in collection-building activities.

Keywords

reading, reading skills, teenagers, boys, secondary school boys, school libraries, School centre Novo mesto

Uvod

Branje je večšina, ki jo človek izgraja vse življenje in jo mora poznati vsak, ki hoče funkcionirati v družbi. Mladi mnogokrat ne vedo, kako pomembno je zanje branje. Zlasti branje iz lastnih nagibov. Razlogov za to je več. Mladostniki svoj prosti čas izkoristijo za druge stvari. To je obdobje, ko posamezniku veliko pomenijo družbeno življenje, potrošniške dobrine ipd. Tudi uporniško vedenje nekaterih najstnikov je usmerjeno proti knjigam in branju. V knjižnici opažamo, da veliko dijakov v tem obdobju izjavlja, da jih branje ne zanima in jim preveč časa vzame šola. Po drugi strani jih branje odvrča od družabnega življenja, športnih in drugih aktivnosti. Obstaja nevarnost, da bi pridobljene bralne spretnosti nehali uporabljati. Razlike opažamo tudi med spoloma. Glede na to, da so v posamezne programe na Šolskem centru Novo mesto vpisani pretežno fantje, v knjižnici opažamo, da si ti izposojajo manj gradiva kot dekleta.

Ravno velike razlike med fanti in dekleti, ki jih kažejo tudi raziskave, so nas spodbudile k preverjanju, kakšni so bralni interesi fantov kot obiskovalcev šolske knjižnice na Šolskem centru Novo mesto.¹

Bralna zmožnost

V zadnjem desetletju 20. stoletja je postalo izobraževanje eno izmed osrednjih političnih vprašanj, s katerim so se začele ukvarjati svetovne organizacije, med katerimi sta najpomembnejši Unesco² in OECD. Nastajati so začele obsežne empirične raziskave, kot sta raziskava o pismenosti in življenjskih veščinah odraslih (ALL) in mednarodni program ocenjevanja petnajstletnikov (PISA), mednarodna raziskava o bralni, matematični in naravoslovni pismenosti, ki se izvaja pod okriljem Organizacije za ekonomsko sodelovanje in razvoj (OECD) in v katero so zajeti petnajstletniki.

Raziskava bralne pismenosti preverja, kako znajo petnajstletniki svoje spretnosti branja uporabiti za razumevanje in interpretacijo različnih besedil, umetnostnih in neumetnostnih. Raziskava sicer preverja predvsem kognitivne spretnosti, zbira pa tudi podatke o različnih vidikih domačega, družinskega in šolskega okolja otrok in podatke šol o organizaciji in izobraževalnem procesu, kar omogoča podrobne študije raznih dejavnikov znotraj držav udeleženk (Turner, Adams, 2008). Objava rezultatov naleti na velik odziv v širši in strokovni javnosti in lahko vpliva tudi na spremembe v izobraževalnem sistemu. Slovensko javnost so negativno presenetili rezultati iz cikla 2009, ko so slovenski dijaki pokazali podpovprečno bralno pismenost.

Definicija bralne pismenosti, kot jo navaja PISA, je široka, saj jo opredeljuje kot »razumevanje napisanih besedil, njihova uporaba in razmišljanje o njih, z namenom doseganja lastnih ciljev, nadaljnega razvijanja lastnega znanja in potencialov ter sodelovanja v družbi«. Definicija vključuje tudi socialno, kulturno in politično angažiranost ter kritično mišljenje, ki vodi do osebne osvoboditve, enakopravnosti in pridobivanja izkušenj (OECD, 1999, 20–21). Tako opredeljena bralna zmožnost vključuje neumetnostna in umetnostnega besedila, vendar pa to ne pomeni, da ima posameznik, ki je zmožen brati neumetnostna besedila, razvito tudi zmožnost branja umetnostnih besedil. Na razvoj bralne zmožnosti vplivata dve instituciji: »primarna institucija – družina in družinsko okolje ter sekundarna institucija – šola« (Jazbec, 2006, 110), v katerih poteka bralna socializacija. Kot je socializacija življenjski proces, v katerem nastaja in se razvije osebnost, tako gre pri bralni socializaciji za proces, v katerem se učimo brati in dešifrirati kakršno koli pisanje, pri čemer mislimo na branje za zabavo, poučno branje, branje leposlovja, priročnikov, knjig ali revij (Garbe, 1997). Definicija je danes morda nekoliko zastarela, saj bi bilo treba temu naboru dodati še elektronske oblike besedila (npr. elektronska knjiga, spletne strani ipd.). Spodbudno družinsko okolje, dovezetno za branje leposlovja, vpliva na uspešnost ne le splošne bralne, temveč tudi t. i. literarne socializacije, ki hkrati obravnava ter poveže »literarno-pedagoški šolski program literarne vzgoje in socialno-pedagoški diskurz« (Jazbec, 2006: 105), pozornost pa posveča tudi zasebnemu branju v prostem času, saj to vpliva na motivacijo za šolsko branje. Bralne izkušnje pripomorejo k zmanjševanju bralnih razlik med fanti in dekleti ter med učenci iz različnih socialnih okolij (Poučevanje, 2011), od odnosa do branja pa je odvisno tudi, kako bo ta posameznik uspešen v šolskem in predšolskem obdobju.

¹ Knjižnico obiskujejo dijaki štirih šol – Srednje elektro šole in tehniške gimnazije, Srednje zdravstvene in kemijske šole, Srednje gradbene in lesarske šole in Srednje strojne šole –, poleg njih tudi slušatelji izobraževanja odraslih in študenti višješolskih programov na ŠC Novo mesto.

² V slovenskem prostoru je bilo odmevno leta 1996 objavljeno poročilo Mednarodne komisije o izobraževanju za enainvajseto stoletje Učenje: skriti zaklad, ki je opredelilo temeljna področja znanja za prihodnost (Zorman, 2006, 61), tj. štiri stebre vseživljenjskega učenja: učenje za znanje, učenje za delo, učenje za sožitje in učenje za biti (Delors, 1996).

Rezultate PISE je treba obravnavati previdno, saj gre za raziskavo, ki meri predvsem funkcionalno dimenzijo pismenosti (ang. literacy), zelo redko spoznavno dimenzijo (znanje), sploh pa ne preverja tretje dimenzije, tj. odnosa do preverjanega področja (Medveš, 2010, 67). Kljub temu pa iz spremljajočih vprašalnikov v raziskavi lahko razberemo nekatere okoliščine, ki vplivajo na učne dosežke in so pomembne tudi za delo šolske knjižnice: 1) branje v prostem času pozitivno vpliva na učne dosežke in 2) tako v branju kot v učnih dosežkih prihaja do pomembnih razlik med dekleti in fanti. Da rezultat ni naključen, dokazujejo že izsledki druge mednarodne raziskave bralne pismenosti (PIRLS, 2001), ki je preverjala pismenost 9- do 10-letnih otrok v 35 državah in je pri slovenskih tretješolcih pokazala na podobne bralne trende, ki jih je ugotovila že raziskava iz leta 1991: deklice so brale veliko bolje od fantov, branje učencev v mestih je veliko boljše od branja učencev na podeželju, učitelji so premalo usposobljeni za razvijanje vseh vrst bralnih strategij (Strokovne podlage za pripravo nacionalne strategije za razvoj pismenosti 2006) in kar je še pomembneje: »učenci, ki uživajo pri branju, navadno berejo pogosteje, s tem širijo svoje znanje o različnih besedilih, širijo literarne izkušnje in izboljšujejo zmožnosti razumevanja« (Mullis in sod., 2003, 257).

Bralne navade dijakov Šolskega centra Novo mesto

Namen raziskave in hipoteze

Namen raziskave v pričujočem prispevku je ugotoviti, kakšne so bralne navade dijakov, in sicer fantov na Šolskem centru Novo mesto. Dela smo se lotili z dvema predpostavkama. Prva je bila, da dijaki berejo malo leposlovja, ker jih to ne veseli. Raje posegajo po poučnih knjigah, če se odločijo za leposlovje, pa posegajo predvsem po kriminalnem žanru. Druga hipoteza se je nanašala na to, kaj jih vodi pri izbiri knjig za branje. Predvidevali smo, da se odločijo za branje na podlagi priporočila prijateljev oz. berejo izključno obvezno branje za šolo.

Anketni vprašalnik

Anketni vprašalnik je obsegal 11 vprašanj, razdeljenih v tri sklope. Razen zadnjega vprašanja so vsa zaprtega tipa z danimi odgovori, pri čemer so anketiranci lahko izbrali tudi več ponujenih odgovorov, pri vprašanjih, kdo jim pomaga pri izbiri knjig, kje dobijo knjige in kateri žanri so jim najljubši, pa so lahko zapisali tudi odgovor, ki ni bil ponujen v vprašalniku. V prvem sklopu smo skušali ugotoviti, zakaj berejo in kje berejo ter ali pri tem uživajo. Drugi sklop se nanaša na prostor, kjer dobijo gradivo za branje, in na njihove navade, povezane s pridobivanjem gradiva. Z vprašanji zadnjega sklopa smo skušali ugotoviti, po kakšni obliki in žanru knjige posegajo. Zadnje vprašanje je bilo tridelno in dopolnjevalnega tipa. Zanimalo nas je, katere so njihove najljubše knjige, katera knjiga za domače branje jim je bila doslej najzanimivejša in katera je zadnja knjiga, ki so jo prebrali.

Anketiranje je bilo izvedeno aprila 2012. Zbiranje podatkov je potekalo en teden (del podatkov smo pridobili v razredih, del pa med naključnimi obiskovalci v enem tednu). Vprašalnik je izpolnilo 110 dijakov, od tega 96 fantov. Med anketiranimi obiskuje triletni program (srednja poklicna šola) 10 dijakov, štiriletnega 77 dijakov (29 dijakov tehniške gimnazije in 48 dijakov srednjih strokovnih šol) in 13 poklicno-tehniški program (PTI).

Interpretacija rezultatov in razprava

Na prvo vprašanje, **zakaj berejo**, je 19 fantov (20 %) odgovorilo, da jih branje veseli, 36 dijakov ali 37,9 % bere, ker morajo, torej lahko sklepamo, da berejo predvsem domače branje in gradivo, ki ga potrebujejo za pripravo referata ali seminarske naloge. 28 (29 %) dijakov bere, ker nima kaj drugega početi; 1 dijak je izbral dva ponujena odgovora: da ga branje veseli in da bere, ker mora. Trije dijaki so poleg odgovora, da jih branje veseli, izbrali tudi trditev, da berejo, ker nimajo početi česa drugega. Ta dva odgovora je izbrala tudi ena izmed dijakinj, nobena pa ni obkrožila trditve, da ne bere, medtem ko je bilo takšnih dijakov 8 (8,4 %). Rezultatov zaradi manjšega števila udeležencev sicer ne moremo posploševati, vendar pa je zanimivo, da med fanti po programih ni bistvenih razlik v motivaciji za branje. Pričakovali bi na primer, da bodo gimnazijci izrazili večje veselje do branja, a je takšnih gimnazijcev le 7 (23,7 %), med njimi pa je eden izmed anketirancev obkrožil celo, da ne bere. Ta odgovor je izbralo še 5 dijakov srednje strokovne šole, 2 dijaka srednje poklicne šole in nobeden izmed dijakov PTI. Na tem mestu bi bilo treba preveriti, kako dijaki razumejo pojem branja. Izkušnje kažejo, da branje večinoma povezujejo z branjem knjig oziroma leposlovja, odmislijo pa dejstvo, da je vsak posameznik danes prisiljen vsaj v informativno branje različnih besedil (časopisi na tiskanem mediju in v spletni obliki, navodila za delo, priročniki, letaki, vozni redi ipd.).

Dijake smo vprašali, **v kakšnem branju uživajo**, in iz odgovorov ugotovili, da najraje berejo tiho (sami). Takšen odgovor je izbralo 71 fantov (74,7 %). Lastno glasno branje je všeč 9 anketirancem, petim pa branje učitelja. Poslušanje sošolcev jim očitno ni všeč (ta odgovor je izbral le eden izmed anketirancev), 7 fantov (7,4 %; 4 dijaki iz SSŠ in 3 od 9 dijakov iz SPI) pa je obkrožilo ponujeni odgovor, da ne marajo ne branja ne poslušanja.

Na vprašanje, **kje berejo**, je 46 dijakov (48,4 %) odgovorilo, da berejo doma. 14 dijakov bere povsod: pri pouku, doma, na vlaku oziroma avtobusu, samo v knjižnici bere 11 dijakov, le pri pouku pa 7 dijakov. 10 anketirancev pa je priznalo, da ne berejo nikjer. Razmeroma malo dijakov je napisalo, da berejo pri pouku (21 dijakov), kar kaže na to, da imajo dijaki premalo priložnosti za branje. Žal jih nismo vprašali, ali berejo le pri slovenščini ali tudi pri drugih predmetih.

Da ima družina v srednji šoli že majhen vpliv na to, kaj mladi berejo, in je torej čas osnovne bralne socializacije mimo, dokazujejo tudi odgovori na vprašanja, **kdo jim pomaga pri izbiri knjig za branje v prostem času**. Le petim dijakom (5,3 %) pomagajo pri izbiri starši (6 anketirancev se s starši tudi pogovarja o prebranih knjigah), 15 dijakom (15,8 %) je v pomoč učitelj, v 19 primerih (20,0 %) pa knjižničar. Pričakovali bi večji vpliv vrstnikov na izbiro knjig za branje, vendar je le 23 dijakov (24,2 %) izbralo kot pomočnika pri izbiri sošolca oz. prijatelja, kar morda kaže na to, da knjige med mladostniki niso ravno tema za pogovor. To ugotovitev potrjujejo tudi odgovori na predzadnje, 11., vprašanje vprašalnika, kjer so morali dijaki navesti, **s kom se pogovarjajo o prebranih knjigah**. Kar 56 anketirancev je obkrožilo odgovor, da se o prebranih knjigah ne pogovarjajo z nikomer; 33 dijakov se pogovarja s prijatelji in 20 s sošolci. Le redki dijaki se pogovarjajo o prebranem z odraslimi: s starši 6 in z učiteljem 12.

Iz odgovorov na vprašanje o pomočniku/svetovalcu je mogoče razbrati dokaj nepomembno vlogo učiteljev in knjižničarjev pri izbiri branja za prosti čas, kar je lahko posledica nepriljubljenosti književnega pouka, pomanjkanja bralnega zgleda pri učiteljih drugih predmetov ali pa neustreznih strategij za približanje knjižnega gradiva v knjižnici. Pri tem je zanimiva primerjava po programih. Vpliv učiteljev na izbor knjig za branje v prostem času je v gimnazijskem programu in v srednji strokovni šoli skoraj identičen (tehniška gimnazija 19,2 %, srednja strokovna šola

19,1 %), čeprav se književni pouk v teh programih razlikuje: učni načrt za književnost namreč v programih srednjih strokovnih šol le delno vključuje kanonizirana besedila po literarnozgodovinskem načelu, vsaj dve tretjini predlaganih besedil pa je žanrskih in umeščenih v pouk po tematskih sklopih, medtem ko v gimnazijskem programu poteka pouk po literarnozgodovinskem načelu. Največje odstopanje med programi je opaziti pri vlogi knjižničarja. Med gimnazijci sta le 2 dijaka (7,7 %) izbrala knjižničarja kot pomočnika pri izbiri gradiva, medtem ko je bilo v SSŠ takšnih dijakov 11 (23,4 %). Nobeden izmed anketiranih dijakov PTI in SPI ni navedel knjižničarja kot pomočnika pri izbiri knjig. Manjša vloga knjižničarja pri svetovanju je v knjižnici Šolskega centra Novo mesto pogojena s prostim pristopom: dijaki lahko sami brskajo med policami, kjer je gradivo zloženo po UDK, leposlovje pa še posebej po žanrih. Knjige so še dodatno opremljene s piktogrami in bralci natančno vedo, h kateri polici morajo stopiti, da bodo našli zanimivo knjigo zase. Gimnazijci se praviloma v tako urejeni knjižnici dobro znajdejo, medtem ko dijaki preostalih programov pogosteje potrebujejo pomoč. Seveda je treba upoštevati, da mnogi dijaki poklicnih in strokovnih programov sploh ne berejo knjig in torej tudi zato ne potrebujejo knjižničarjeve pomoči. Medtem ko so dekleta večinoma obkrožala odgovor, da jim pri izbiri knjig za prostočasno branje pomagajo vrstniki, so fantje najpogosteje obkrožali zadnji ponujeni odgovor – drugi (30 anketirancev ali 31,6 %), pri čemer je 27 dijakov pripisalo, da sami izbirajo knjige, 1 najde informacije o knjigah na spletu, 2 pa sta pripisala, da v prostem času nikoli ne bereta.

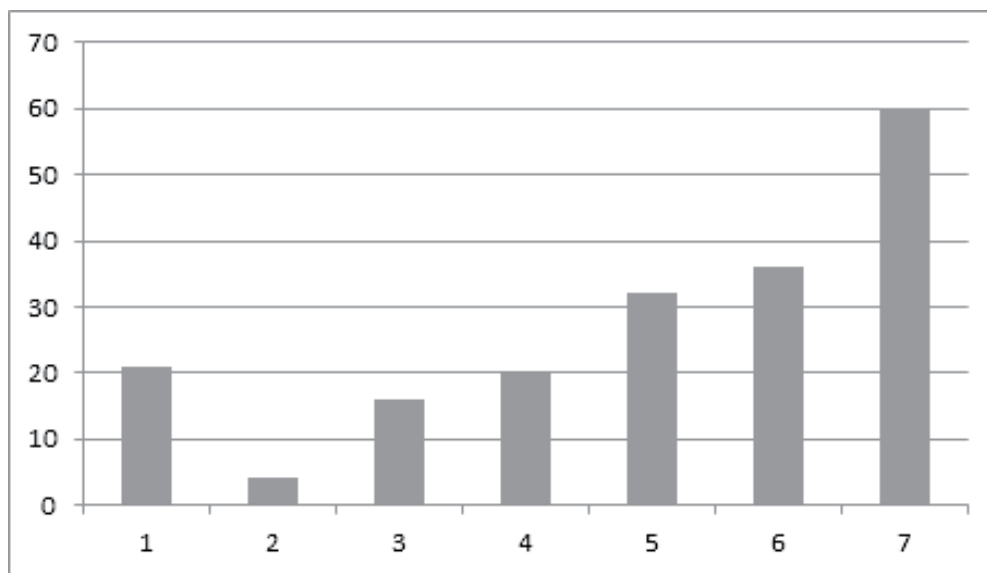
Dijaki **najpogosteje dobijo knjige** v šolski knjižnici – to možnost je izbralo kar 56 dijakov (69 %), zlasti dijaki tehniške gimnazije pa obiskujejo tudi splošno knjižnico (55,7 % anketiranih gimnazijcev), medtem ko je med obiskovalci splošne knjižnice iz srednjih strokovnih programov le 38,3 % anketiranih dijakov. Dijaki srednje poklicne šole in poklicno-tehniškega programa so le izjemoma obiskovalci splošne knjižnice (iz vsake skupine se je kot obiskovalec splošne knjižnice izrekel po en dijak). Po odgovorih sodeč, so tudi domače knjižnice bolj skromne. Le osem dijakov (8,4 %) namreč dobi knjige za branje doma.

Večina anketiranih dijakov **obišče knjižnico** nekajkrat letno (48 dijakov), verjetno le, kadar potrebujejo knjigo za domače branje ali gradivo za referat oz. seminarsko nalogo. Enkrat mesečno pride v knjižnico 15 dijakov, pogosteje (večkrat mesečno ali vsak teden) pa 31 dijakov. Trije dijaki na vprašanje niso odgovorili, šest dijakov pa nikoli ne pride v knjižnico. Dva anketirana dijaka sta vsakodnevna obiskovalca knjižnice.

Dijaki si v šolski knjižnici še ne morejo izposoditi elektronskih knjig, vendar pa nas je kljub temu zanimalo, **katera oblika knjige** jim je ljubša: klasična ali elektronska. Analiza odgovorov je pokazala, da je dijakom Šolskega centra Novo mesto še vedno najljubša knjiga v klasični obliki. Tako je odgovorilo 68 dijakov (71,6 %). Dvema dijakoma sta blizu klasična in elektronska knjiga, 10 dijakov pa ne mara knjige niti na papirju niti v elektronski obliki. Mnogi dijaki sploh še niso imeli priložnosti, da bi poskusili brati e-knjigo (42 dijakov), oziroma si takšne priložnosti niti ne želijo, saj e-knjige sploh ne bi brali (16 dijakov). Izkušnje z branjem e-knjige ima 36 dijakov, med katerimi je 6 dijakov že večkrat bralo e-knjigo. Primerjava med programi kaže, da imajo več izkušenj z branjem e-knjig dijaki srednje strokovne šole (40,4 % anketirancev); ti so novi obliki knjige tudi bolj naklonjeni.

Z vprašalnikom smo želeli ugotoviti, **katere književne zvrsti in oblike besedil so dijakom najljubše**. Izbirali so lahko med pripovedno prozo, poezijo, dramatiko, kratko zgodbo, stripom, časopisjem in novicami na internetu (graf 1). 64 dijakov je izbralo le en ponujeni odgovor, 46 dijakov pa je obkrožilo različne zvrsti in oblike literature. 21 dijakov je obkrožilo pripovedno prozo (18 samo pripovedno prozo), 4 poezijo (2 samo poezijo), 16 dramatiko (11 samo dramatiko), 20 kratke zgodbe (14

le kratke zgodbe) in 32 dijakov bere stripe (26 samo stripe). Odgovori se ujemajo z raziskavami, ki kažejo, da so srednješolcem dosti bolj pri srcu kratke zgodbe kot romani (Žbogar, 2007). Dijaki so precej naklonjeni dramatik, odklanjajo pa poezijo. Pri tem ni večjih razlik po programih, čeprav bi pričakovali, da bodo gimnazijci med ponujenimi odgovori izbirali prve štiri. Nasprotno je med njimi kar 11 dijakov, ki berejo le stripe, novice na internetu in časopise. Trije dijaki so obkrožili tudi kratko zgodbo. Zanimivo, predvsem pa zaskrbljujoče je, da je le 3 dijaki tehniške gimnazije radi berejo pripovedno prozo, torej daljša besedila, ki od bralca zahtevajo tudi določeno bralno vzdržljivost, vztrajnost in zmožnost sledenja daljši pripovedi. Opazno je tudi manjše zanimanje za branje časopisja, na drugi strani pa večji interes za branje novic na spletu. Devet dijakov je napisalo, da berejo samo časopisje (v skupnem seštevku je bralcev časopisov 36), 27 dijakov bere samo novice na internetu, v skupnem seštevku pa je bralcev spletnih novic kar 60. Primerjava podatkov kaže tudi, da večina bralcev časopisja bere tudi novice na internetu. Sodobna tehnologija je postala del vsakdanjika mladostnikov tudi z vidika informiranosti, saj v vsakem trenutku omogoča pridobivanje svežih informacij s katerega koli področja, ki zanima bralca. Informacije so dosegljive kjer koli: doma, v šoli, na ulici, na zabavi. Da bi bili informirani, ni treba kupiti časopisa ali oditi v knjižnico. Pomembno je le, da imamo tehnologijo. To pa mladi imajo.

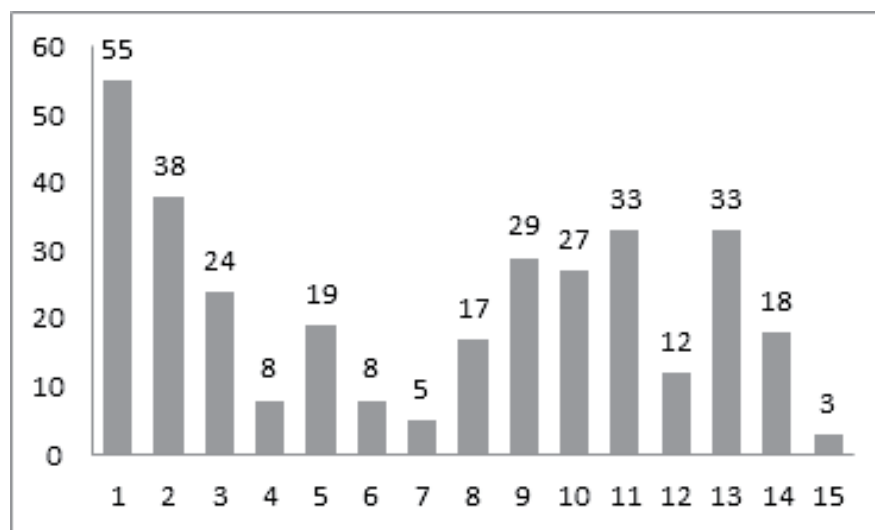

Graf 1: Bralni interesi (frekvenčni prikaz po vrstah besedil)

Opomba: 1 = pripovedna proza, 2 = poezija, 3 = dramatika, 4 = kratke zgodbe, 5 = stripi, 6 = časopisje, 7 = novice na spletu

V knjižnici na Šolskem centru Novo mesto je leposlovje razvrščeno po žanrih oziroma temah in ob vsakdanjem delu z bralci opazamo, da jim je takšna postavitve zelo blizu in da nimajo posebnih težav z iskanjem pristočnega branja. Zanimalo nas je, **kateri žanri** so dijakom najbližji (pustolovske zgodbe, kriminalke, ljubezenske zgodbe, duhovne zgodbe, zgodbe iz resničnega življenja, biografije, spomini, zgodovinski romani, vojne zgodbe, fantastične pripovedi, znanstvena fantastika, pravljice, humor). Ker dopuščamo možnost, da nekateri dijaki berejo le poučne knjige, smo v vprašalnik uvrstili tudi to možnost, dijaki pa so lahko dodali še svoj žanr ali temo. Dvaintrideset ali 34,4 % dijakov (med njimi ni bilo nobene dijakinje) je obkrožilo le en odgovor, torej so njihovi interesi precej ozki. Med njimi 13 anketirancev najraje bere pustolovske zgodbe, dva kriminalke, 4 ljubezenske zgodbe, 3 duhovne zgodbe, 2 zgodbe iz resničnega življenja, 2 spomine, 1 fantastične pripovedi. En dijak je napisal, da ne bere ničesar. Nekoliko večjo razpršenost bralnih interesov je pokazalo

10 dijakov (10,8 % anketirancev), ki je obkrožilo od šest do deset odgovorov. Med dijaki in dijakinjami ni bistvenih razlik. Med 14 anketiranimi dijakinjami je le ena obkrožila 9 različnih žanrov, medtem ko so preostale pokazale ožjo usmerjenost (na dva do štiri žanre).

Graf 2: Bralni interesi (frekvenčni prikaz po žanrih)

Opombe: 1 = pustolovske zgodbe, 2 = kriminalke, 3 = ljubezenske zgodbe, 4 = duhovne zgodbe, 5 = zgodbe iz resničnega življenja, 6 = zgodbe o pomembnih ljudeh (biografije), 7 = spomini, 8 = zgodovinski romani, 9 = vojne zgodbe, 10 = fantastične pripovedi (o vampirjih, čarovnikih, volkodlakih), 11 = znanstvenofantastične zgodbe, 12 = pravljice, 13 = humor, 14 = poučne knjige, 15 = drugo

Iz grafa 2 je razvidno, da so med srednješolci na Šolskem centru Novo mesto najbolj priljubljene pustolovske zgodbe in kriminalke, radi pa posegajo tudi po znanstveni fantastiki in humorju. Nekoliko nižje, pa še vedno dovolj visoko na lestvici priljubljenih žanrov so fantastične pripovedi. Med zgodovinskimi pripovedmi dajejo prednost vojnim temam. Fantje posežejo tudi po ljubezenskih romanih (za primerjavo je zanimiv podatek, da je med štirinajstimi dijakinjami ljubezenske zgodbe obkrožilo le 6 dijakinj; ljubše so jim zgodbe iz resničnega življenja, pustolovske zgodbe, kriminalke, fantastične pripovedi in pravljice). Nekoliko pod pričakovanji je število dijakov, ki berejo poučne knjige, saj bi glede na visoko število tistih, ki berejo časopise in revije ter novice s spleta ravno tu pričakovali večje število izbir. Odgovore iz 10. vprašanja dopolnjuje 12. točka, kjer naj bi dijaki napisali svojo najljubšo knjigo doslej (tudi iz zgodnjega otroštva), najzanimivejše domače branje in zadnjo knjigo, ki so jo prebrali. Najpogostejši odgovori so prikazani v tabeli.

Tabela : Izbor najljubše knjige, najzanimivejšega domačega branja in navedba zadnje prebrane knjige

Moja najljubše knjiga doslej	Najzanimivejše domače branje	Zadnja prebrana knjiga
Harry Potter 14 Pod svobodnim soncem 3 Skrivnostni otok 2 Alamut 2 Deseti brat 2 Robinson Crusoe 2 Da Vincijeva šifra 2 Hobit 2	Visoška kronika 10 Antigona 7 Robinson Crusoe 7 Hamlet 4 Zločin in kazen 4 Krst pri Savici 3 Romeo in Julija 3 Deseti brat 2 Cvetje v jeseni 2 Saj bo bolje 2	Visoška kronika 27 Zločin in kazen 21 Hamlet 4 Krst pri Savici 4 Gospa Bovary 3 Alamut 2 Deseti brat 2
Nobena 24	Nobeno 38	Ne vem 15

V preglednici so dela, ki se pojavijo vsaj pri 2 dijakih, sicer pa seznam najljubših knjig razkriva zelo raznolik izbor glede na vrsto besedila in žanr oziroma temo. Med najljubšimi besedili so npr. mladinska dela, kot so Pika Nogavička, Brata Levjesrčna, Anica, Hotel sem prijeli sonce, Pet prijateljev, Artur in Mimojčki, Zlati kompas; romani Agathe Christie in Dana Browna, kriminalni romani iz serije CSI in detektivke o Sherlocku Holmesu; grozljive zgodbe iz zbirke Kurja polt, fantazijski roman Somrak, romana Julesa Verna Potovanje v središče Zemlje in Skrivnostni otok itd. Med priljubljenimi deli so tudi poučne knjige, npr. Programiranje v svetu Jave in Knjiga rekordov. 24 dijakov ni navedlo nobene knjige, ki bi jo lahko opredelili kot najljubšo.

V javnosti vlada prepričanje, da so izbori knjig za domače branje v srednji šoli dijakom nezanimivi. Naša raziskava to delno potrjuje, saj se kar 38 dijakov ni opredelilo za nobeno knjigo, ki bi jim bila zanimiva. Sam pogled na izbor knjig za domače branje pokaže, da gre v večini za reprezentativna besedila svetovne književnosti in klasike nacionalne literature, ob katerih pri pouku književnosti poteka razvijanje bralne oz. literarne zmožnosti, ki vključuje sprejemanje, razumevanje, doživljanje, osmišljanje pomena in oblike literarnih besedil. V srednjih poklicnih in delno srednjih strokovnih šolah učitelji vključujejo v sezname domačega branja tudi žanrska besedila (kriminalke, znanstvena fantastika, pustolovska pripoved) in problemske mladinske romane ter povesti, s čimer skušajo spodbujati predvsem veselje do branja. Zaradi zahtev učnega načrta je v gimnazijah takšnega prilagajanja interesom dijakov dosti manj, vendar pa je treba vedeti, da so cilji književnega pouka v gimnaziji drugačni kot v strokovnih šolah. Medtem ko je cilj književnega pouka v strokovnih šolah vzgojiti razmišljujočega bralca, ki bo motiviran za branje in zmožen kritičnega razmišljanja o prebranem, naj bi postal gimnazijec do konca srednješolskega izobraževanja kultivirani bralec, ki bi bil zmožen branja tudi zahtevnejše literature in ki bi bralno kulturo izražal na vseh ravneh v povezavi s svojo splošno kulturo (Krakar Vogel, 2004, 74 75). Kljub različnim ciljem pouka so dijaki iz srednjih strokovnih šol in tehniške gimnazije kot najzanimivejše knjige za domače branje so izpostavljali tudi dela, ki veljajo bodisi zaradi časovne odmaknjenosti bodisi zaradi strukturnih značilnosti za zahtevnejša besedila (npr. Antigona, Hamlet, Krst pri Savici, Visoška kronika, Zločin in kazen), medtem ko so dijaki poklicnih šol navajali druga, njim recepcijsko dostopnejša besedila (Saj bo bolje, Se vidva, Simon, Cvetje v jeseni).

Tretji seznam iz tabele kaže, da dijaki v večjem delu berejo predvsem besedila za domače branje, kar se ujema z rezultati prvega vprašanja, ki kažejo, da več kot tretjina anketiranih dijakov bere zato, ker mora. Dijaki, ki jih branje veseli oziroma berejo, ker nimajo početi česa drugega (vseh skupaj polovica anketirancev), so kot zadnje prebrano knjige navedli: Android, Noč po zadnjem mega žuru, Znani vohuni, Ledena prevara, Lucky Luke – mesto duhov, Bratovščina prstana, Knjiga ledu in ognja, Somrak, Skavtstvo za fante, Alkimist, Da Vincijeva šifra, Matiček se ženi, Detektivka, Leteči mački, Geniji brez hlač, Padli angeli, Pink, Saj bo bolje, Koran, Steve Jobs.

Sklep

Bralni razvoj posameznika je pogosto odvisen od tega, kakšen odnos do branja ima najprej njegova družina – ali kupujejo knjige in si ustvarjajo družinsko knjižnico, ali obiskujejo knjižnice, ali ponudijo otroku v zgodnjem bralnem razvoju dovolj raznolike knjige, ali mu posredujejo pravljice, slikanice, poezijo neprisiljeno in tudi z lastnim užitek. Pozneje na njegov razvoj v bralca vplivajo vrstniki – ali je branje knjig sploh vrednota, kakšna literatura je priljubljena med mladimi ipd.

Raziskave kažejo, da mlajši bralci radi posegajo po žanrski, pogosto trivialni literaturi in se izogibajo branju zahtevnejše literature, ki bi od njih sicer zahtevala večji miselni

napor, bi pa ponujala nova obzorja ter jih spodbudila k razmišljanju o vrednotah, drugačnosti, predsodkih, lastni identiteti ipd.

Fantje na Šolskem centru Novo mesto najraje berejo pustolovske zgodbe in kriminalke v knjigi klasične oblike. Manj radi berejo poučne knjige, kar nas nekoliko preseneča, saj smo predvidevali, da je tako gradivo najbolj priljubljeno. Tudi po trenutno tako popularni znanstveni fantastiki kar radi posegajo. Knjiga tega žanra (Harry Potter) zaseda prvo mesto na seznamu najljubših prebranih knjig. Več kot tretjina anketirancev bere, ker mora, zato v večini berejo pač tisto, kar imajo za obvezno branje.

Dijaki najpogosteje dobijo gradivo v šolski knjižnici, ki jo v največ primerih obiščejo nekajkrat letno, pri čemer ne rabijo pomoči knjižničarja. To potrjuje dobljeni rezultat, ki kaže na to, da berejo največ obveznega branja. Šolska knjižnica je s tem gradivom dokaj dobro založena. Rezultat pa kaže tudi na to, da je gradivo za obiskovalce dobro opremljeno in označeno. Seveda tisti, ki sploh ne berejo, pomoči tudi ne potrebujejo. Če se odločijo za branje neobveznih knjig, jim je pomembno priporočilo prijateljev oz. sošolcev. Smo pa pričakovali veliko večji odstotek takih priporočil. Da knjiga in branje ni ravno pogosta tema med mladimi, potrjuje tudi podatek, da se več kot polovica anketiranih o prebranih knjigah ne pogovarja. To našo postavljeno hipotezo na začetku zavrača.

Ne le za učitelje, ki se srečujejo z mladostnikom pri pouku, temveč tudi za knjižničarje je pomembno, da dobro poznamo bralne navade mladih bralcev, saj jim le tako lahko pomagamo, da ostanejo bralci in morda celo presežejo branje trivialne literature, ki vodi predvsem v hlastanje po zgodbi, ter se usmerijo k netrivialni književnosti.

Zanimivo bi bilo primerjati tudi navade dijakov s še kako srednjo šolo ali osnovno šolo. Tako bi pridobili še širši vpogled na bralne navade mladih bralcev, v katerih prav v obdobju srednješolskega izobraževanja tako rada zamre potreba po branju.

Viri

- Bralna značka v tretjem tisočletju: zbornik ob 40-letnici bralne značke* (2000). Ljubljana. Rokus.
- Krakar Vogel, B. (2004). *Poglavja iz didaktike književnosti*. Ljubljana: DZS.
- Mullis, I. V. S. in sod. (2003). *PIRLS 2001 International report: IEA's study of reading literacy achievement in primary schools*. Chestnut Hill, MA: Boston College.
- OECD, PISA (2009). *Assessment Framework – Key Competencies in Reading, Mathematics and Science*. Paris: OECD.
- Pečjak, S. (2002). *Bralne učne strategije*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- PISA (2009). [on line] Prvi rezultati. Pedagoški inštitut. [uporabljeno 5. 6. 2011]. Dostopno na URL: http://www2.sviz.si/media/PISA_slo.pdf.
- Poučevanje branja v Evropi : okoliščine, politike in prakse* (2011). Ljubljana : Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Zorman, M. (2006). *Ključne kompetence za družbo znanja v dokumentih Evropske unije*. Vzgoja in izobraževanje, let. XXXVII, št. 1.
- Žbogar, A. (2007). *Kratka proza v literarni vedi in šolski praksi*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

-
- > **Jožica Jožef Beg**, prof. slo in bibl., je zaposlena kot učiteljica slovenščine in knjižničarka na Šolskem centru Novo mesto.
Naslov e-pošte: jozica.beg@guest.arnes.si
- >> **Damjana Andrin**, univ.dipl. bibl. in prof. soc., je zaposlena kot knjižničarka na Šolskem centru Novo mesto.
Naslov e-pošte: damjana.andrin@gmail.com